

הרב אניגדור שילה

חטא דוד ובת-שבע

בבואנו ללמוד את פרק י"א שבספר שמואל ב', אנו עומדים בפני בעיה קשה. בקריאת הפרק על-פי פשוטו של מקרא הרי שדוד חטא חטא כבוד ביותר, חטא זה של גילוי עריות הוא אחד מן העברות שעליהן יהרג ואל יעבור. אולם כאשר מתבוננים אנו בפרשנותם של חז"ל על פרשה זו מתברר שדוד כלל לא חטא, ו"כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה".

הסיפור במקרא

העם יצא למלחמה על רבת בני עמון ואילו דוד נשאר בירושלים. דוד יצא לעת ערב ומעל גג ביתו ראה את בת-שבע. לדוד נודע כי בת-שבע היא אשת אוריה. למרות ידיעתו זאת דוד לוקח את בת-שבע והיא מתעברת ממנו, עד כאן לכאורה גילוי עריות. כדי לטשטש את מעשהו מזמין דוד את אוריה משדה הקרב, אולם אוריה מסרב להצעתו של דוד. כל מאמציו של דוד אינם עולים יפה, ואז שולח דוד מכתב סודי אל יואב, ובמכתב מציע דוד תכנית כיצד לגרום למותו של אוריה. במעשים אלה עושה דוד עוד כמה דברים חמורים.

(א) הוא רוצה שאוריה יבא לביתו וע"י כך לא ידעו שהנולד הוא בנו של דוד. במעשה זה דוד מתיר ממזר האסור לבא בקהל.

(ב) למעשה בת-שבע אסורה על אוריה כדין אשת איש שזינתה תחת בעלה. אלא אם כן נאמר. שלא עשתה כן ברצון ודינה כאנוסה תחת בעלה, אולם אם נאמר כן הרינו מחמירים בחטאו של דוד.

(ג) דוד סיבב מיתתו של אוריה.

לאחר מותו של אוריה, ולאחר שעברו ימי האבל של בת-שבע על בעלה, לקחה דוד לאשה. מעשה זה נוגד את ההלכה שאסורה לבועל.

דעת חז"ל

במסכת שבת מבארים חז"ל "כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה"
 "אמר רב-רבי דאטי מדוד מהפך ודריש בזכותיה דדוד. מדוע בזית את
 דבר ה' לעשות הרע, שביקש לעשות ולא עשה."
 אוריה מורד במלכות היה, ולכן היה חייב מיתה, אלא שדוד צריך
 היה לדונו בסנהדרין. כמו כן ראויה היתה בת-שבע לדוד, ואף
 מותרת היתה לו, שכל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב
 לאשתו.

הסבר זה של חז"ל אינו פותר את כל הקשיים. לאחר שנודע לדוד על
 הריונה של בת-שבע ניסה לפתות את אוריה שיבוא לביתו. מדוע
 ניסה דוד לעשות זאת, הרי לפי חז"ל מותרת וראויה היתה בת-שבע
 לדוד. ועוד כל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו, ואם
 כן בת-שבע היתה גרושה באותה שעה ומדוע צריך היה דוד לפתות את
 אוריה שיחזור לביתו? אלא אם כן לא רצה דוד שידעו על מעשיו
 בשעה שצבאו נמצא בשדה הקרב.

דעת האברבנאל

האברבנאל בפירושו לספר שמואל כותב "והדברים האלה לחכמינו ז"ל
 הם דרכי הדרש ואין לי להשיב עליהם. ודי במה שאמרו רבי דאטי מדוד
 מהפך בזכותיה, כי היה אצלם זה דרך דרש, והיה רבי מהפך הדבר מחמתו
 לקירבתו והיותו מזרע בית דוד ולא כפי האמת. ואיך נאמר שביקש
 לעשות ולא עשה? והכתוב מעיד על המעשה הרע כולו בפירוש, ואם דוד
 לא חטא למה אמר חטאתי להשם? ולמה עשה תשובה מעולה, ואמר (תהילים
 נא, ה) "כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד"? וגם הפסוק שהביאם
 לזה "ויהי דוד בכל דרכיו משכיל והשם עימו", הוא קודם הסיפור ולא
 ישלול אותו מחטאו אח"כ, כי אם שהיה אז משכיל ונבון ומצליח
 במעשיו ושהשם היה עימו. ולכן לא יסבול דעתי להקל בחטאת דוד, ולא
 אכחיש האמת הפשוטה, ואיך אתפייס עם הגט שאמרו שהיו נותנים אל
 נשותיהם? והנה הפסוק שהביאו לראיה רחוק מזה, ודוד אמר לאוריה
 שילך הלילה ההוא לביתו ושילך בבקר, ויורה שלא היה שם גט והיה
 היחוד כשר ונאות, ואין זה כי אם כדמות אמרם שם בגמרא שהיה
 אוריה מורד במלכות וחייב מיתה, לפי שאמר ואדוני יואב וקרא ליואב
 אדוני בפני המלך. סוף דבר אם הכתוב קראו חוטא והוא הורה

בחטאו, איך היה טועה אדם בהאמינו? טוב לי שאומר שחטא מאד והודה מאד ושב בתשובה גמורה וקיבל ענשו ובוזה נתכפרו עונותיו" עכ"ר. האברבנאל מבאר המקרא כפשוטו, ואינו מקבל הסבר חז"ל. קבלת גישה זו גם היא אינה פוטרת את כל הקשאים. אפילו נאמר שדוד חטא מדוע לא גירש את בת-שבע שהיתה אסורה עליו?

דעת המלבי"ם

המלבי"ם, לאחר הביאו דברי האברבנאל וטענותיו, הקשה על הסברו. וז"ל: "עם ההשקפה הנכונה דעת חז"ל מוכרחה, שאם היתה אסורה איך לקחה אחר כך לאשה והלא היא אסורה לבועל. ואיך צם והתפלל שיחיה הבן הנולד שהוא ממזר. ואיך התקבלה תשובתו והאשה האסורה לו מד"ת בביתו והרי זה טובל ושרץ בידו. ואיך בחר ה' מזרע הנולד מהאשה הזאת שבט מושלים ויקרא שמו ידידיה וה' אהבו."

לדעת המלבי"ם בת-שבע היתה גרושה מאותה שעה שיצא אוריה למלחמה. ואפילו נאמר הגט היה גט על תנאי, סבור היה דוד שישלח את אוריה בסוף המלחמה לשליחות שממנה לא ישוב.

דוד רצה שאוריה יחזור לביתו מחשש שאם יתגלה הדבר תתרחש מרידה וחוזר לביתו בודאי היה דוד דואג לכך שהנולד לא ינשא שהרי הוא אסור לבא בקהל.

אע"פ שחניבים דברי סופרים, הרי שאין בדברי המלבי"ם כדי לישב את הקשאים בדבריהם. ואדרבא הסברו של המלבי"ם מעורר שאלות נוספות. כיצד עשה דוד את המעשה במחשבה לשלוח את אוריה לשליחות אשר ממנה לא ישוב? והאם שיקול של מרידה במלכות יכול להצניק מעשה האסור על פי דין התורה, שהרי מדין תורה אסורה לבעלה. ויותר קשה, שאם גט זה היה על תנאי, באותה שעה שחזר אוריה לביתו בטל התנאי ואם כן היתה בת-שבע אשת איש.

הן אם ננסה להסביר את המקרא כפשוטו, או שנסביר את הפרשה לפי הסבר חז"ל עדין אין בידינו הסבר המתישב על הלב.

הרקע למעשה על פי חז"ל

הגמ' במסכת סנהדרין (קז.). מתארת את הרקע למעשה דוד. דוד מלך ישראל הביא עצמו לידי נסיון ונכשל, אמר לפניו - רבש"ע, מפני מה אומרים, אלוהי אברהם אלוהי יצחק ואלוהי יעקוב, ולא

אומרים אלוהי דוד, אמר, הם נבחנו אצלי ואתה לא נבחנת. אמר לפניו, רבש"ע "בחנני ה' ונסני". אמר, אבחון אותך ואטיב עמך, כי להם לא הודעת לי למפרע על הנסיון, ולך אני מודיע שאני אנסה אותך בדבר ערוה, מיד "ויהי לעת ערב ויקם דוד מעל משכבו".

שבקש לעשות ולא עשה

לאור דברי חז"ל במסכת סנהדרין אפשר לבאר דברים חז"ל שבמסכת שבת. דוד לא היה מגיע לאותו החטא אילולי "סיועו" של הקב"ה, ומשום כך גלגל הקב"ה שלא יהיה חטא זה בפועל.

בשעה שעשה דוד את המעשה אכן היה כאן חטא בפועל. אמנם היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו, אבל באותו זמן אין היא פנויה, אלא תלויה. אם ימות בעלה ולא ישוב מהמלחמה יתברר שהיתה פנויה מרגע קבלת הגט. אם אוריה היה מקבל עצת דוד ובא לביתו, היה מתברר שבת-שבע היתה אשת איש. אולם אוריה לא בא לביתו ולא שב מהמלחמה, אם כן הגט שנתן אוריה לבת-שבע היה גט גמור והיא היתה גרושה מאותה שעה שיצא אוריה למלחמה.

אוריה היה חייב מיתה מפני שאמר בפני דוד "ואדוני יואב" אלא שדוד צריך היה לרונו בסנהדרין.

לפי זה אין כונת חז"ל לשלול את המובן לנו בפשט המקרא, אדרבא דברי חז"ל מסבירים את פשט המקרא.